

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті проводиться дослідження розвитку страхування в Україні, проблеми та пріоритетні напрями його розвитку. Досліджується сучасний стан страхового ринку України.

В статье исследуются развития страхования в Украине, проблемы и приоритетные направления его развития. Исследуется современное состояние страхового рынка Украины.

This article investigates the problems of the insurance business development in Ukraine, its problem and precedence ways of development are researched. The current state, of the insurance market of Ukraine.

Ключові слова: страховий ринок, страхова діяльність, страхові операції, державна політика, розвиток страхування.

Створення ефективної системи захисту майнових прав та інтересів окремих громадян, підприємств і підприємців, підтримання соціальної стабільності у суспільстві й економічної безпеки держави неможливе без функціонування потужного ринку страхових послуг. В Україні розвиток страхового ринку відбувається через перехід від монополії до утворення великої кількості страхових компаній усіх форм власності. Тому становлення страхової діяльності в Україні відбувається не в класичних формах, як це було в Західній Європі, воно проходить в іншій послідовності і передбачає свій характер трансформації.

Значний внесок у наукове та практичне дослідження проблем визначення етапності розвитку страхової діяльності в Україні зробили такі українські та російські вчені та практики: В.С.Зверева, К.В.Балдина, В.Ю.Абрамова, А.Л.Самойловський, О.І.Попрозман та інші.

Однак неоднорідність та багаточисельність причин, що призводять до фінансових та інших труднощів при здійсненні страхової діяльності, вимагають значної уваги при формуванні політики дієвого реагування з боку держави на найбільш дестабілізуючі фактори як у діяльності страхових компаній, так і страхового ринку в цілому. Коли виникає певна проблема по певному виду страхування, держава намагається розв'язати її за допомогою прийняття нормативного акта, який спрямований на поліпшення ситуації у цій сфері. В умовах сучасного суспільства страхування перетворилося в загальний універсальний засіб страхового захисту усіх форм власності, прибутків і інших інтересів підприємств, організацій, орендарів, громадян. В Україні даний вид діяльності набирає обертів та стрімко зростає, проте рівень страхового ринку України є значно нижчим порівняно з розвиненими країнами ринкової економіки.

Метою статті є дослідження розвитку страхової діяльності в Україні виходячи з характерних етапів становлення, що обумовлені економічними процесами та еволюційними змінами. Аналіз аспектів функціонування страхового ринку

України, визначення проблем його ефективної діяльності і пріоритетних напрямів розвитку страхового бізнесу.

Формування страхового ринку в Україні має стихійний характер, і в багатьох випадках захист прав та інтересів страхувальників не забезпечений належно. Говорити про сформований і, тим більше, конкурентний страховий ринок поки що передчасно. Рівень покриття потенційних ризиків становить не більше 10% (у більш розвинених країн – не менше 90-95%).

Перший етап розвитку національної страхової системи – «переорієнтація» – починається з 1987 року, з часу, коли була розпочата спроба реформування господарського механізму СРСР, і закінчується 1991 роком, коли було проголошено незалежність України. А саме прийняття у 1988 році Закону України «Про кооперацію» дало поштовх до створення перших страхових кооперативів [4, с.146].

Початком страхового буму в Україні вважають 1992 р. У 1992-1995 рр. страхові компанії виникали, немов гриби після дощу. Страхували майже все. Перші роки ейфорії, коли страхові компанії без перешкод маніпулювали легкими грішми, поступово змінилися на затишшя. Гострою стала проблема нормативного регулювання лише страхової справи в Україні. Адже допускалася реєстрація страхової компанії зі статутним фондом \$5 тис. Зрозуміло, що такі компанії прийшли на страховий ринок з метою швидкого збагачення, проводячи спекулятивні операції. У 1995 р. зареєстровано 783 страхових організації, з яких лише 649 мали право провадити страхову діяльність.

Прийнятий у березні 1996 р. Закон України «Про страхування» став першим кроком у системі заходів, спрямованих на формування цивілізованого ринку страхових послуг. Закон визначив систему контролю за рівнем платоспроможності страховиків і порядок розрахунку резервів, посилив норми, які регулюють нагляд за страховою діяльністю.

У 1996 році страхова галузь вступила в період стабілізації - період, притаманний перехідному стану. Тобто цей етап став, так би мовити, стабілізаційним у розвитку страхової діяльності в Україні. У цілому страховий ринок України за цей етап оцінюється як слаборозвинений. Станом на 1 квітня 1997 р. страховий ринок України після перереєстрації відповідно до Постанови Верховної Ради України «Про порядок введення в дію Закону України «Про страхування»» було представлено 201 страховою організацією, з яких 14 отримали ліцензії після прийняття Закону України «Про страхування» [1, с.65].

Наступний етап розвитку страхової системи в Україні починається з того моменту, коли Закон України «Про страхування» (від 04.10.2001р.) було викладено у новій редакції. Тобто цей етап став, так би мовити, оптимізаційним у розвитку страхової діяльності в Україні [2, с.148].

Можна вважати, що до кінця 2004 року страхова галузь остаточно завершила перехідний період, що почався в 1991 році. Національна страхова

система значно змінила своє обличчя. Базові відносини ринкового господарювання і конкуренції тільки зміцнили страхову галузь, структурні елементи страхової галузі цілком змінили свій склад і позиціонування. Станом на 1 квітня 2004 р. в Україні було зареєстровано 360 страхових компаній, з них 33 страхові компанії здійснювали страхування життя і 327 — інші види страхування [4, с.91].

На сьогодні, незважаючи на позитивні зрушення у вітчизняній економіці, яке спостерігається протягом останніх років, страхування у нашій країні не привертало належної уваги держави. Так, питома вага чистих страхових премій у валовому внутрішньому продукті у 2009 році становила 3,3%, значення показників невинно зростає, але ще не відповідає стану розвитку Європейського Союзу, де цей показник дорівнює 8-12%. Страховий ринок України в 2005-2009 роках зберіг тенденції щодо збільшення надходжень страхових платежів. За останні роки загальна сума страхових премій зросла у сім разів — до 19 млрд. грн.. Саме такі високі темпи зростання обсягів страхових премій зумовила різке зростання загального обсягу сформованих страхових резервів. У структурі страхових платежів добровільне страхування займає домінуюче положення, його питома вага виросла з 86,4 до 97,1%, у той час як питома вага обов'язкових видів страхування зменшилась з 13,6 до 2,9%. Такі зміни у структурі зумовлені високими темпами зростання страхових платежів по договорам майнового страхування — з 69,6 до 85,2%. Частка цього виду страхування в загальній сумі збільшення страхових платежів за даний період складає 86,8%. Найбільш високими темпами зростали страхові платежі по договорам майнового страхування — 12,8 разів.

Кількість угод добровільного страхування все ще залишається вкрай незначною. Все це свідчить, що розвиток страхування відбувається не з внутрішньої потреби вітчизняних страхувальників, а лише через вимогу міжнародних ринків — страхування відповідальності, страхування вантажу. У цілому на страховому ринку рівень валових виплат в 2008 році стрімко зріс і в 2009 році досяг 18,9%, що на 0,2 раза менше цього показника в 2005 році. Ця тенденція особливо яскраво спостерігається у майновому та особистому страхуванні — тих видах страхування, які у структурі займають домінуюче положення [3, с.140]. Аналіз сучасного стану, тенденцій і проблем розвитку вітчизняного страхового ринку свідчить про певні здобутки та численні недоліки, притаманні функціонуванню як окремих страхових компаній, так і всієї системи страхування.

Аналіз сучасного стану, тенденцій і проблем розвитку вітчизняного страхового ринку свідчить про певні здобутки та численні недоліки страхових компаній. Розвиток страхового ринку стримує дія факторів: відсутність державної політики, поганого розвитку економіки і програми ринків фінансових послуг, неузгодженість страхового законодавства.

Підбиваючи підсумки проведеного нами аналізу розвитку національної

системи страхування, можна зробити висновок, що страхування починає відігравати фундаментальну роль у суспільстві. Незважаючи на всі негаразди, національна страхова система в Україні існувала, існує, поступово розвивається і все більше впливає на економічні процеси в країні. Законодавчі, а також ліцензійні та реєстраційні обмеження зумовили те, що страховики почали спеціалізуватися на певних видах страхування, у певних галузях і сферах виробництва, розширюється сфера страхування, з'являються і розвиваються нові види страхування, ринок страхових послуг починає надавати різні види страховки. Законодавче регулювання запровадило облік резервів, встановлено перелік категорій активів, за якими страховики можуть розміщувати свої страхові резерви, встановлено необхідні форми складання звітності, і найголовніше — почав діяти нагляд за страховою діяльністю. Все це обумовлює необхідність розробки державної політики ефективного розвитку страхування, подальший розвиток законодавчої бази, визначення основних напрямів формування страхових послуг, а саме необхідно розширити перелік страхових послуг, удосконалення порядку оподаткування, інфраструктури, подальшу інтеграцію України в міжнародні структури.

Список використаних джерел:

1. Безугла В.О. Страхування: Навч. посіб. — К.: Центр навчальної літератури, 2008. — 582с.
2. Плиса В.Й. Страхування. Підручник. — К.: Каравела, 2010. — 472с.
3. Попрозман О.І. Стан страхового ринку України в умовах кризи//Формування ринкових відносин в Україні. — 2010. — №6. — С.140-142.
4. Самойловський А.Л. Аналіз розвитку страхування в Україні: етапність еволюційних змін//Формування ринкових відносин в Україні. — 2010. — №6. — С.146-148.